

Lõplikud poliitikasoovitused

Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega (REFORM/SC2021/066)

Aruande on koostöös koostanud ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti¹

August 2023

Soovitav viitamine: ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti. (2023). *Lõplikud poliitikasoovitused*. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega (REFORM/SC2021/066).

Vastutuse piiramine

Esitatud arvamused kajastavad üksnes autorite seisukohti ega väljenda Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta kõnealusel teemal.

Aruande sisu kasutamisel tuleb sellele viidata.

---

¹ Aruande autorid: Elisabeth Kendrali, Eve Mägi ja Moonika Teppo (Praxis).

Sisukord

1	Sissejuhatus	1
2	Lõplikud poliitikasoovitused.....	2
2.1	Soovitused riigile.....	2
2.2	Soovitused kohalikele omavalitsustele	12
2.3	Soovitused mitteformaalõppe pakkujatele.....	17
2.4	Soovitused formaalõppe pakkujatel	20
3	Poliitikamuudatuse rakendamiseks vajalikud ressursid	24

1 Sissejuhatus

See aruanne on valminud 2021. aasta sügisest kuni 2023. aasta sügiseni kestva projekti „Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega“ osana. Projekti eesmärk on luua lahendus mitteformaalõppe (MFÕ) ja formaalõppe (FÕ) loimimiseks Eesti üld- ja kutsehariduses (7–19aastased noored), arvestades kohalikku konteksti, sidusrühmade vajadusi ja rahvusvahelist praktikat.

Projekti raames uurisid selle elluviijad ICF, mõttekoda Praxis, Civitta Eesti ja Tallinna Ülikool esmalt MFÕ ja FÕ loimingu praegust korraldust ning sellega seotud takistusi.² Seejärel analüüsisime teiste riikide sellekohase loimimise praktikaid ning vahetasime kogemusi loimimisega seotud algatuste eestvedajatega mujalt maailmast.³ Nende analüüside põhjal tegime poliitikamuudatuse mõju eelhindamise.⁴ Eelhindamises tõime esile, et soovitud eesmärgi saavutamiseks tuleb süsteemselt toetada kolme tüüpi MFÕ ja FÕ loimimise lahendust:

1. MFÕ arvestamine kohustusliku õppeaine või mooduli osana;
2. MFÕ arvestamine valikõppeaine, -mooduli või -kursusena;
3. MFÕ arvestamine vabaainena.

Nende kolme üksteist täiendava lahenduse elluviimiseks koostasime esialgsed poliitikasoovitused⁵, mille kallal asus tööle Haridus- ja Teadusministeeriumi, kohalike omavalitsuste (KOV), üldhariduskoolide, MFÕ pakkujate, lastevanemate ning õpilaste esindajatest koosnev töörühm. Töörühm koostas soovitude rakendamise täpsemad juhised ja täiendas neid pärast töörühmas valitud olulisimate tegevuste piloteerimist. **Projekti selle etapi eesmärk on täiendada esialgseid poliitikasoovitusi, võttes arvesse koosloome ja juhiste piloteerimise tulemusi⁶.**

² ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe loimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

³ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

⁴ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Poliitikavalikute mõju eelhindamine. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D4%20Report_finalEE.pdf.

⁵ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Esialgsed poliitikasoovitused. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D5%20Report_finalEE.pdf.

⁶ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised loimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe loimimiseks formaalõppega.

2 Lõplikud poliitikasoovitused

MFÕ ja FÕ süsteemse lõimimise poliitikamuudatuse toetuseks esitame selles peatükis lõplikud poliitikasoovitused koos nende rakendamise juhistega. Poliitikasoovitused koostasime esialgu poliitikamuudatuse mõju eelhindamise põhjal. Selle aruande jaoks täiendasime või ühendasime oma esialgseid poliitikasoovitusi ning täpsustasime nende sõnastust, arvestades koosloome töögrupi kolme kohtumise ja piloteerimise tulemusi. Lisaks nimetame iga soovitus juures selle rakendamiseks vajalikud sammud ehk juhised, mille põhjalikumad selgitused on projekti eelmise etapi koosloome töögrupi ja piloteerimise tulemusi kajastavas aruandes.⁷

2.1 Soovitused riigile

1. Töötada välja MFÕ ja FÕ lõimingu põhimõtted, juhendmaterjalid ja toetusmeetmed ning suurendada laiema avalikkuse teadlikkust MFÕ ja FÕ lõimimisest.

Esialgne poliitikasoovitus ⁸	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus ⁹
<ul style="list-style-type: none"> Töötada välja MFÕ ja FÕ lõimingu põhimõtted, juhendmaterjalid ja toetusmeetmed, mis võimaldavad ja toetavad kõigi kolme poliitikavaliku rakendamist ning võimestavad osapoolte koostööd. 	Nii Eesti kui ka teiste riikide praktikate analüüsist ^{10, 11} ja koosloome töögrupi aruteludest ¹² järeldub, et MFÕ-FÕ lõimingu rakendamisel ning kõigile õpilastele kättesaadavaks tegemisel on peamine takistus süsteemsuse puudumine. Kuigi õigusaktid	MFÕ ja FÕ lõimimise ühtse süsteemi koordineerimist ja sellest teavitamist võib mõningal määral raskendada MFÕ valdkonna mitmekesisus, sest huviharidus põhineb õppekavadel, kuid noorsootöö mitte. Ka välismaa praktika näitel on MFÕ-FÕ lõimingu	Kõrge

⁷ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovitusete elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

⁸ Siin ja edaspidi: esialgsed poliitikasoovitused asuvad allikas Kendrali, E., Teppo, M. & Mägi, E. (2022). Esialgsed poliitikasoovitused. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D5%20Report_finalEE.pdf.

⁹ Soovitusete rakendamise prioriteetsus MFÕ ja FÕ süsteemse lõimimise poliitikamuudatuse elluviimiseks. *Kõrge – (äärmiselt) vajalik poliitikamuudatuse täielikuks rakendamiseks, keskmine – aitab olulisel määral kaasa poliitikamuudatuse rakendamisele, madal – toetab mõningal määral poliitikamuudatuse rakendamist.*

¹⁰ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

¹¹ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

¹² ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovitusete elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

Esiagne poliitikasoovitus ⁸	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus ⁹
<ul style="list-style-type: none"> Koolitada lõimingukoordinaatoreid ning toetada nende võrgustumist: infopäevade ja kovisioonide korraldamine, MFÕ ja FÕ eduka koostöö näidete kogumise jätkamine jne. 	<p>võimaldavad ka praegu MFÕ-FÕ lõimimist ning seda juba tehakse mitmes piirkonnas edukalt, ei anna see kõigile lõimimise igapäevase korralduse eest vastutajatele piisavat selgust selle kohta, kuidas lõimingut rakendada. Kõigil õpilastel üle Eesti pole võimalik saada MFÕs omandatud sarnastel alustel FÕs arvestatud.</p> <p>Soovituse rakendamise eeldusliku mõjuna ühtlustuvad lõimimise põhimõtted nii koolide vahel kui ka koolisiselt, paraneb kõigi osapoolte (sh õpilaste ja lapsevanemate) teadlikkus MFÕ-FÕ lõimimise võimalustest ning võrdsustuvad õpilaste võimalused saada lõimingust kasu.</p>	<p>ühe takistusena toodud esile kõigi MFÕ valdkonna osade omapära säilitamine.¹³</p> <p>Lahendus: kuna huviharidus ja FÕ põhinevad õppekavadel ning lõimingu oluline eeldus on FÕ ja MFÕ õppekavade võrdlemine, samuti sarnastele alustele viimine, tuleb pöörata eraldi tähelepanu ka noorsootöö omapära säilitamisele ja selle ebavajaliku formaliseerimise vältimisele. Noorsootöö tegevustes omandatu FÕs arvestamise puhul on lõimingukoordinaatoril suurem roll koostöös õpilasega noorsootöö tegevuse eesmärkide, õpiväljundite ja FÕ õpiväljundite seostamisel.</p> <p>Lisaks võib takistuseks osutada Haridus- ja Teadusministeeriumi siseselt üldhariduse ja noortevaldkonna ebapiisav koostöö ning erinev motivatsioon edendada FÕ-MFÕ lõimimist¹⁴.</p> <p>Lahendus: tuleks määrata FÕ-MFÕ lõimimise poliitikamuudatuse eest konkreetne vastutaja (vt ka „Poliitika- muudatuse rakendamiseks vajalikud ressursid“), kelle jaoks saab ka riikliku hariduspoliitika</p>	

¹³ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

¹⁴ Lõplike poliitikasoovituste koosloomekohtumine Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatega 12.06.2023.

Esialgne poliitikasoovitus ⁸	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus ⁹
		kujundajate seas arusaamade ühtlustamine keskseks ülesandeks.	
Soovituse rakendamise juhised¹⁵			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Töötada välja lõimingu põhimõtteid ning korraldusvariante (arvestamine kohustusliku, vaba- või valikainena või selle osana) kajastavad juhendmaterjalid üldhariduskoolidele ja MFÕ pakkujatele. 2. Defineerida lõimingukoordinaatorite roll juhendmaterjalides, koolitada lõimingukoordinaatoreid ja toetada nende võrgustumist. 3. Selgitada laiemale avalikkusele MFÕ ja FÕ lõimimise eesmärged, korraldust ning kasutegureid. 4. Määrata MFÕ õpiväljundite kirjeldamise viis ning koostada MFÕ ja FÕ õppe- ja ainekavade võrdlemise juhend. 5. Luua toetusmeetmed, et toetada kohalikul tasandil MFÕ-FÕ lõimimiseks vajalikku FÕ ja MFÕ esindajate koostööd, näiteks eraldades vastavates taotlusvoorudes KOVidele toetusi MFÕ-FÕ koostöörühmade ja -ürituste korraldamiseks. 			

2. Arendada FÕ-le ja MFÕ-le ühine hariduse digiregister.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<p>Luua FÕ ja MFÕ ühine hariduse digiregister, mis annaks ülevaate:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) õpilase õpiteekonnast nii FÕs kui ka MFÕs (portfoolio ehk hariduspassi funktsioon), 2) MFÕ pakkujate kvalifikatsioonidest, MFÕ sisust ja oodatavatest õpiväljunditest (haridus- ja noortevaldkonna registri funktsioon). 	<p>Ühtne õppimise ja hariduse infotaristu talletaks õpilaste jaoks nende õpiteekonna ning aitaks neil kogu elu vältel kasutada teavet oma pädevuste tõendamisel. Samuti võimaldaks digiregister kergesti saada ülevaate MFÕ pakkujate kvalifikatsioonist ja tegevuste sisust. Ühtse digiregistri arendamise eeldusliku mõjuna muutub koolide jaoks MFÕ arvestamine lihtsamaks ja kiiremaks ning MFÕ pakkujad ei pea sama tegevuse kohta edastama infot iga õpilase MFÕ arvestamise taotluse jaoks eraldi. Võimalus saada ülevaate õpilase õpiteekonnast nii MFÕs kui ka FÕs</p>	<p>Isikuandmete kaitsega seotud nõuete tõttu võib FÕ ja MFÕ vaheline infovahetus ühe õpilase kohta olla raskendatud.</p> <p>Lahendus: selleks, et MFÕ-FÕ digiregistris näeksid õpilase õpiteekonda nii MFÕ kui ka FÕ esindajad ning samas oleksid vajalikul määral kaitstud õpilaste isikuandmed, on vaja analüüsida eri osapooltele (MFÕ pakkujad, üldhariduskooli töötajad, lapsevanem või esindaja, õpilane) nähtavad registrivaateid koostöös Andmekaitse Inspeksiooniga.</p>	<p>Kõrge</p>

¹⁵ Siin ja edaspidi vt juhiste põhjalikumast selgitust: ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>aitab kaasa õpilastes ja lapsevanemates elukestva õppe mõtteviisi juurdumisele, paraneb eri keskkondades õpitu teadvustamine ja väärtustamine. Inimestel on võimalus kuvada (tulevastele) tööandjatele ja kõrgkoolidele standardiseeritud vormis ülevaade eri keskkondades omandatud pädevustest.</p>		
<p>Soovituse rakendamise juhised</p>			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Luua digiregistris võimalus saada ülevaade õpilase õpiteekonnast nii FÕs kui ka MFÕs (porfoolio/hariduspassi funktsioon). 2. Tagada digiregistris võimalus saada ülevaade MFÕ juhendajate ja õpetajate kvalifikatsioonidest, MFÕ sisust ning oodatavatest õpiväljunditest (haridus- ja noortevaldkonna registri funktsioon). 3. Tagada digiregistris kõigile osapooltele ligipääs FÕ ja MFÕ õppekavadele ühtses formaadis (vt ka soovitused 12 ja 13). 4. Tagada digiregistris (isikuandmete kaitsega kooskõlas) ligipääs nii riigile, FÕ ja MFÕ esindajatele, lapsevanemale kui ka õpilasele. 5. Analüüsida võimalusi kategoriseerida huvihariduse tegevusi selgelt eri tasandite ja neile seatud juhendajate kvalifikatsiooninõuete järgi¹⁶ ning teha kategoriseerimine nähtavaks ka digiregistris. 			

3. Viia ellu muudatused õigusaktides, defineerides vabaaine mõiste ning mahu kohustuslikus õppekavas ja lõimingukoordinaatori rolli.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<p>Valmistada ette seadusemuudatus, mis võimaldab vabaainet arvestada kohustusliku õppekava osana.</p>	<p>Praegu on vabaaine mõiste ja korraldus riiklikult reguleerimata ning selle definitsioon kooliti erinev. Soovitame riigi tasandil defineerida vabaaine eesmärgi selliselt, et vabaaine on õpilasele võimalus oma huvide ja annete avastamiseks ja arendamiseks ka kohustuslike ainete välistes teemades/valdkondades ning</p>	<p>Kui kohustuslikus õppekavas nähakse vabaainetele ette teatud maht ning osa õpilasi läbib selle MFÕs, võivad tekitada sidusrühmades segadust või nõrdimust MFÕ ja FÕ läbiviijate erinevad kvalifikatsiooninõuded.</p> <p>Lahendus: MFÕ juhendajatelt ei tohiks koolis arvestatava vabaaine läbiviimiseks nõuda õpetajakutsete</p>	<p>Kõrge</p>

¹⁶ Vt nt tantsuhuvihariduse tasandite kontseptsiooni alates lk 6: https://tantsuharidus.ee/wp-content/uploads/2021/10/Tantsuhuvihariduse_pohimotted.pdf.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>näha riiklikus õppekavas vabaainetele ette teatud maht. Kui valikained võivad olla õpilasele sõltuvalt koolist või õppesuunast ka kohustuslikud, siis vabaainete puhul võiks õpilasele jääda täielik vabadus sisustada ettenähtud valikainetemaht kas MFÕga või muude koolis pakutavate valik- või vabaainetega.</p> <p>Kui õpilasi julgustatakse vabaainet läbima ka MFÕs ning koolid ei saa vabaainet kasutada kohustuslike õppeainete lisatundideks, saavad FÕ ja MFÕ lõimimisest suurema tõenäosusega kasu ka need õpilased, kes ei osale veel MFÕs. Lisaks toetab juba põhikooli õppekavas vabaainetele teatud mahu eraldamine õpilastel varases eas valikute tegemise harjutamist.</p> <p>Lõimingukoordinaatori tegutsemine kooli või KOVi tasandil väldib lisakoormust aineõpetajatele ning muudab lõimingu arusaadavaks kõigile kooli ja MFÕga seotud osapooltele (vt lähemalt soovitused 8 ja 14). Lõimingukoordinaatori rolli määratlemine põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sarnaselt haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija rollile annaks riigi poolt selge signaali lõimimise olulisuse</p>	<p>vastavat kvalifikatsiooni. Eeskujuks saab võtta kutseõppe, kus kaasatakse õpetajakutseta praktikuid regulaarselt õppesse ja selleks on seaduslik alus.</p> <p>Põhikooli õppekavas vabaainetele ruumi loomisega kaasneb oht, et õpilaste päevad pikenevad ja koolipäeva sisse jäävad tühimikud, mida kõik õpilased ei oska iseseisvalt otstarbekalt kasutada.</p> <p>Lahendus: MFÕ ja FÕ lõimimise juhistes võiks koolidele soovitada koolis pakutud vaba- ja valikainete korraldamist päeva alguses või lõpus, mille tulemusena välditakse tunniplaanis tühimikke päeva keskel, ning ka õpilastel, kes sisustavad vabaaine koolivälise MFÕga, on võimalik aega paremini kasutada.¹⁷</p>	

¹⁷ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	ning mõistliku korralduse kohta koolides, ühtlustades õpilaste võimalusi saada FÕ-MFÕ lõimimise poliitikamuudatusest kasu		
Soovituse rakendamise juhised			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Defineerida vabaaine mõiste riiklikul tasandil selliselt, et koolidel poleks võimalik kasutada kogu vabaaine mahtu põhiõppeainete lisatundideks, vaid et sellega suurendataks õpilaste võimalusi avastada ning arendada oma muid huvisid ja andeid. Õpilastele jääks vabadus täita õppekavas ettenähtud vabaainete maht MFÕ tegevustega või muude kooli pakutud valik- või vabaainetega. 2. Luua MFÕ kvaliteedinõuded (millised on MFÕ-le esitatavad nõuded, milline on eri tüüpi MFÕ läbiviijate kvalifikatsioon), kuidas hinnatakse õpiväljundite saavutamist), mis annaks huvigruppidele MFÕ kvaliteedi kohta kindluse ja selguse. 3. Luua ka põhikooli riiklikusse õppekavasse vaba ruumi vabaainete mahu lisamisega. 4. Võimaldada vabaaine hindamist mitmeeristavalt. 5. Määratleda lõimingukoordinaator põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses töötajana, kelle ülesanne on õpilaste eri keskkondades õpitu teadvustamise ja FÕs arvestamise toetamine, samuti MFÕ ja FÕ lõimimise sujuva korralduse tagamine õpilaste, lapsevanemate, õpetajate ja MFÕ läbiviijate vahel. Lõimingukoordinaatori kontseptsiooni kohta vt lisaks soovitus 8. 			

4. Korraldada üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste töötajatele ning MFÕ läbiviijatele ühiskoolitusi MFÕ ja FÕ lõimimise teemal (sh lõimingukoordinaatorite koolitused).

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korraldada koolidele koolitusi ja pakkuda juhendmaterjale, mis selgitavad, kuidas kasutada MFÕ arvestamisel õpitulemuste saavutamise hindamiseks enesehindamist. 2. Arendada noorsootöötajate / huvihariduse õpetajate digikompetentse nii esma- kui ka täiendkoolituses. 	<p>Enamik MFÕ-FÕ lõimimisega seotud teemasid on asjakohased nii MFÕ kui ka FÕ valdkonna töötajatele. Näiteks tuleks arusaamu ühtlustada ja kogemusi jagada õpilaste enesehindamise teemal, mis on praegu levinum noorsootöös, kuid vähem huvihariduses ja FÕs. Selle tulemusena on tagatud, et MFÕ arvestamisel kasutatavad enesehindamissüsteemid lähtuksid nüüdisaegsetest hariduspsühholoogilistest teadmistest ja MFÕ valdkonda ei formaliseeritaks.</p>	<p>Kuigi ühiskoolitused MFÕ ja FÕ pakkujatele laiemalt kui vaid MFÕ ja FÕ lõimimise teemal aitavad koostöö tõhustamisele kaasa, tuleb arvestada, et mõlemal valdkonnal on oma eripärad, meetodid ja probleemid, mis vajavad täiendusõppes suunatud tähelepanu ning ei pruugi olla kõigile igapäevaselt õpilaste arengu ja toetamisega seotud töötajatele asjakohased.</p> <p>Lahendus: suunata teatud koolitustegevused endiselt eraldi</p>	<p>Keskmine</p>

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>liigselt MFÕs omandatu FÕs arvestamise eesmärgil.¹⁸</p> <p>Lisaks on oluline nii FÕ kui ka MFÕ osapoolte digipädevuste arendamine, mis tagaks piisavad kompetentsid ka veebipõhiste tegevuste kujundamiseks ja läbiviimiseks. Sellega panustatakse ka äärealadel elavate õpilaste MFÕ võimaluste laiendamise. Nii saavad FÕ õpikeskkonna läbi lõimimise mitmekesistamisest kasu kõik õpilased.</p> <p>Ühiskoolituste üldmõjuna võib eeldada MFÕ ja FÕ osapoolte jaoks lõimimise teemal ühise inforuumi tekkimist ning koostöö tõhustumist põhjusel, et arusaamad ühtlustuvad, suhtlus sageneb ning see toetab usalduse teket.</p>	<p>Üldhariduskoolide või kutseõppeasutuste õpetajatele ja/või kogu kooli töötajatele, huvihariduse õpetajatele või noorsootöötajatele.</p>	
Soovituse rakendamise juhised			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korraldada FÕ ja MFÕ osapooltele ühiskoolitusi, mis selgitaksid, kuidas toetada MFÕ arvestamisel õpitulemuste saavutamise hindamiseks õpilaste enesehindamist. 2. Laiendada haridusjuhtidele ja -töötajatele mõeldud koolituste tingimusi nii, et laieneksid ka huvihariduskoolide juhtide koolitusvõimalused. 3. Jätkata koolitustegevusi nii FÕ kui ka MFÕ pakkujate digipädevuste arendamiseks.			

5. Luua MFÕ ja FÕ süsteemse lõimimise poliitikamuudatuse seiresüsteem ning hinnata poliitikamuudatuse edukust.

¹⁸ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Poliitikavalikute mõju eelhindamine. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D4%20Report_finalEE.pdf.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<p>Seirata ning hinnata FÕ ja MFÕ lõimimise poliitikamuudatuse kulgemist ja edukust.</p>	<p>MFÕ ja FÕ lõimimise poliitikamuudatuse järjepidev seiramine on oluline, sest annab poliitikakujundajatele võimaluse kohandada poliitika rakendamisega seotud meetmeid ka rakendamisperioodil. See panustab seatud eesmärkide realiseerumisse ka juhul, kui esialgsed meetmed ei tundu viivat soovitud tulemuste suunas.</p> <p>Seire tulemusena on lõimingu süsteemne toetamine riiklikul tasandil piisavalt tundlik muutustele, st kohaneb osapoolte tagasiside ja muude indikaatorite alusel. Lisaks tagavad seire ja hindamine poliitikakujundamise tõenduspõhisuse ja läbipaistvuse. Hindamine võimaldab tuvastada poliitikamuudatuse tugevusi, takistusi ja mõjukohti (või nende puudumist).</p>	<p>Õpilastega seotud andmete kogumiseks ei pruugi koolidel praegu olla sobivaid andmekogumis- ja raporteerimissüsteeme, sest need loodaks MFÕ ja FÕ digiregistri (tõenäoliselt Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS)) arendustega. Seetõttu võib olla pakutud tulemusindikaatorite algtasemete mõõtmine keeruline. Alternatiivina saab kasutada läbilõikelisi esindusliku valimiga uuringuid lõimimise kogemuste ja hetkeolukorra teemal või lisada üldhariduskoolide üleriigilise rahuloluküsitluse ankeetidesse lõimingu kvaliteeti ja praktikaid puudutava osa.</p>	<p>Keskmine</p>

Soovituse rakendamise juhised

- Määrata kindlaks tulemusindikaatorid, mis kajastavad MFÕ ja FÕ lõimimise poliitikamuudatuse peamisi oodatavaid mõjukohti,¹⁹ ning korraldada nendega seotud andmekogumine. Tulemusindikaatorid võiksid kajastada järgnevaid lõimimise eeldatavaid mõjukohti:
  - muutused õpilaste nädalakoormuses (väheneb);
  - õpilaste üldpädevuste areng (kasvab);
  - õpilaste arv, kelle MFÕ tegevusi on FÕs arvestatud (kasvab);
  - õpetajate ja MFÕ juhendajate töökoormus (püsib sarnane praegusega);
  - kõigi osapoolte (õpilased, lapsevanemad, FÕ ja MFÕ töötajad) teadlikkus MFÕ ja FÕ lõimimise võimalustest (kasvab).
- Teavitada KOVe andmete kogumisest ja edastamisest.

¹⁹ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Poliitikavalikute mõju eelhindamine. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D4%20Report_finalEE.pdf.

6. Toetada huvihariduse kutsesüsteemi arendamist ja jätkata noorsootöö kutsesüsteemi populariseerimist.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Toetada huvihariduse kutsesüsteemi arendamist ja jätkata noorsootöö kutsesüsteemi populariseerimist.	<p>Kutsesüsteemide arendamine on vajalik, sest see toetab MFÕ kvaliteeti ja MFÕ valdkonna väliste osapoolte arusaama noortevaldkonna eriomastest tugevustest ja rollis ühiskonnas. See aitab kaasa MFÕ ja FÕ süsteemsele lõimimisele. Lisaks noorsootöötajatele, treeneritele ja tantsuspetsialistidele ka huvihariduses laiemalt kutsesüsteemi arendamine loob huvihariduse õpetajatele eneseanalüüsimudeli. Samuti võib see olla aluseks huvihariduse õpetajate riikliku palgatoetusega väärtustamisele samaväärselt FÕ õpetajatega²⁰.</p> <p>Kutsesüsteemide arendamise ja populariseerimise oodatava mõjuna täiendavad noortevaldkonna töötajad end regulaarselt, paraneb teadlikkus noortevaldkonna rollist ja tugevustest noorte arengu toetamisel ning ka huvihariduses rakendub kutsestandard. Selge kutsesüsteem aitab kaasa noortevaldkonna töötajate kompetentside väärtustamisele ühiskonnas laiemalt ning MFÕ ja FÕ osapoolte vahelisele usalduslikule ja tihedale koostööle, mis hoogustab MFÕ ja FÕ lõimingut.</p>	<p>Huvihariduse kutsesüsteemi rakendumisel ei pruugi valdkonna töötajad siiski olla motiveeritud kutset taotlema.</p> <p>Lahendus: probleemi võib aidata leevendada kvalifikatsiooni sidumine palgatasemega, huvihariduse ja üldhariduskoolide õpetajate palgatasemete võrdsustamine või muud meetmed.</p>	Keskmine

²⁰ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimiseks formaalõppega.

Esialgne poliitikasoovitus

Põhjendus ja oodatav mõju

Võimalikud takistused ja lahendused

Prioriteetsus

Soovituse rakendamise juhised

1. Jätkata huvihariduse ja noorsootöö olemasolevate kutsete (nt noorsootöötaja, treener, tantsuspetsialist) kutsesüsteemide populariseerimist.
2. Toetada huvihariduse õpetaja kutsesüsteemi loomist.
3. Koos noortevaldkonna kutsete populariseerimise ja arendamisega luua selgus noortevaldkonna mõistetes, otsides lahendusi huvihariduse paiknemisele kahe valdkonna (noorsootöö ja hariduse) vahel.
4. Muuta täiend- ja ümberõppes osalemise tingimusi, et võimaldada täiend- ja ümberõppes osaleda ka huvihariduse õpetajatel ja noorsootöötajatel.
5. Tagada noortevaldkonna töötajatele riiklik palgatoetus.

2.2 Soovitused kohalikele omavalitsustele

7. Seada MFÕ lõimimine FÕga KOVi jaoks haridus- ja noortevaldkonna arengukavades prioriteediks, tagades selleks ressursid ja asjatundliku koordineerimise ning analüüsid MFÕ-FÕ lõimimise edenemist oma haldusalas.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<ul style="list-style-type: none"> Seada MFÕ lõimimine FÕga KOVi jaoks haridus- ja noortevaldkonna arengukavades prioriteediks, sealjuures seirates ja analüüsid lõimimise kulgemist ja edukust. Tegeleda MFÕ kvaliteedi järjepideva seire ning kohaliku tasandi FÕ ja MFÕ lõimimise poliitikamuudatuste mõju hindamisega.	<p>Edukad ning terviklikumad MFÕ ja FÕ lõimimispraktikad nii Eestis kui ka teistes riikides viitavad kohaliku tasandi asjatundliku koordineerimise olulisusele.^{21, 22}</p> <p>Kui arengukavas on sihid seatud, on lõimingu toetamine süsteemsem ja järjepidevam ega sõltu niivõrd üksikute inimeste hoiakutest ja motivatsioonist. Eesmärkide seadmine koostöös kogukonnaga loob KOVis MFÕ ja FÕ lõimimise süsteemi, mis vastab piirkonnas eri sihtrühmade vajadustele ja võimalustele ning kohaneb ja areneb tänu järjepidevale suhtlusele kogukonnaga.</p>	<p>Väiksemate KOVide puhul, kus haridus- ja noortevaldkonnale keskenduvad kogu osakonna asemel üksikud ametnikud, võib MFÕ-FÕ lõimimisega seoses olla keeruline teisi otsustajaid inspireerida ja motiveerida lõimingu prioriteediks seadma, eriti väheste ressursside tingimustes. Ressursipuuduse tõttu võib piirkonnas olla ka väiksem valik MFÕ võimalusi.</p> <p>Lahendus: protsessi käimalükkamist ning pikaajaliste plaanide visandamist võib toetada teistes KOVides juba toimivate MFÕ-FÕ lõimingu süsteemidega tutvumine. Lisaks võib MFÕ võimaluste laiendamiseks teha koostööd teiste KOVidega.</p>	Kõrge

Soovituse rakendamise juhised

- Kirjutada FÕ-MFÕ lõimingu sisse KOVi arengukavadesse ning tagada lõimingu rakendustegevusteks ressursid (raha, aeg, plaan, inimesed, oskused, teadmised).
- Võimaldada KOVi haridus- ja noortevaldkonna spetsialistidel osaleda FÕ-MFÕ lõimingu koolitustel, infopäevadel jm lõimingu poliitikamuudatuse toetamisega seotud üritustel ning võtta osa heade praktikate jagamisest KOVide vahel.
- Arendada oma haldusalas nii FÕ kui ka MFÕ kvaliteeti.
- Koguda ja edastada riigile andmeid vastavalt MFÕ-FÕ lõimimise poliitikamuudatuse riiklikule seiresüsteemile.

²¹ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

²² ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
5.	Kaasata kogukond KOVi MFÕ-FÕ lõimingu täpsema korralduse väljatöötamise ning koguda eri osapooltelt (õpilased, lapsevanemad, MFÕ, FÕ) tagasisidet FÕ-MFÕ lõimingu edenemise kohta, kohandades kohaliku tasandi poliitikaid kogukonna vajadustele.		

8. Luua lõimingukoordinaatori roll või eraldi ametikoht koolides või KOVis ning rahastada seda.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Rahastada lõimingukoordinaatori rolli või eraldi ametikohta koolis.	Praegu pole lõimimine koolides süsteemne ja koolitöötajate hoiakud MFÕ suhtes on väga erinevad, mis mõjutab õpilaste võimalusi taotleda MFÕs omandatu FÕs arvestamist. Samuti on lapsevanemate ja õpilaste seas kohati napp teadlikkus MFÕ-FÕ lõimimise võimalusest ²³ . Lõimingukoordinaatori rolli määramisega KOVis ja/või koolis paraneb teadlikkus MFÕ lõimimise võimalusest ja kasudest eri osapoolte seas, lõiming on arusaadav ja kättesaadav rohkematele õpilastele. Lõimingukoordinaatori rolli määramine väldib aineõpetajate lisakoormust. Lisaks võib koos paranenud teadlikkusega jõuda rohkem õpilasi MFÕsse, mille tulemusena mitmekesisust suurema hulga õpilaste õpikogemus, arenevad üldpädevused ja aine- ning huvialased pädevused.	Rahapuudus võib raskendada lõimingukoordinaatori ametikoha loomist. Lahendus: väiksemates KOVides on võimalik võtta lõimingukoordinaator tööle osakoormusega, jagada tema koormus mitme üldhariduskooli vahel või jaotada koolisisest tema tööülesanded ära olemasolevate töötajate vahel. Võimaliku toetusmeetmena näevad sihtrühmad ka riiklikku rahastust (nt lõiminguga seotud taotlusvoorud KOVidele), mille toel oleks võimalik lükata käima lõimingukoordinaatorite töö.	Kõrge

Soovituse rakendamiseks juhised

1. Selgitada välja piirkonna koolide, MFÕ pakkujate, õpilaste ja lapsevanemate võimalused ja vajadused seoses FÕ-MFÕ lõimimise toega.

²³ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
2. Lähtudes riiklikest suunistest MFÕ-FÕ lõimimise kohta, analüüsida lõimingukoordinaatori(te) eeldatavat koormust ning töötada välja tema (nende) täpsem roll kindlas KOVis: kas see ametikoht on KOVis ja kõigile koolidele ühine või on igal koolil vaja majasisest lõimingukoordinaatorit?			
3. Tuua lõimingu koordineerimise süsteem ja strateegiad KOVi arengu- ja rahastuskavades esile, et tagada selle jätkusuutlikkus (vt ka soovitus 7).			

9. Vedada eest MFÕ pakkujate ja koolide võrgustikukohtumisi.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Selgitada välja piirkonna MFÕ võimalused ning vedada eest MFÕ pakkujate ja koolide võrgustikukohtumisi.	<p>Senised süsteemsemad MFÕ-FÕ lõimimise praktikad viitavad MFÕ ja FÕ osapoolte kohtumiste keskele rollile sujuva lõimingu süsteemi käimalükkamisel.²⁴</p> <p>Kohaliku tasandi MFÕ ja FÕ esindajate võrgustumise koordineerimiseks on KOVil vaja saada ülevaade piirkonna MFÕ pakkujatest. Võrgustumine toetab omavahel usalduse loomist, FÕ-MFÕ lõimingust ühise arusaama teket ja sujuvat lõimiskorraldust. Oodatava mõjuna MFÕ ja FÕ lõimimisega seotud arusaamad ühtlustuvad, koolides kasvab usaldus MFÕ vastu ja paremad kontaktid MFÕ juhendajate ja FÕ õpetajate vahel hoogustavad ka koostöös pakutavate valikainete loomist.</p>	<p>Osapoolte motivatsioon FÕ-MFÕ lõimimise aruteludel osaleda võib erineda. Samuti ei pruugi haridustöötajatele harjumuspärased kohtumisformaadid ja kohad olla atraktiivsed näiteks õpilastele või lapsevanematele.</p> <p>Lahendus: on oluline läbi mõelda ning pakkuda erisuguseid osalus- ja informeerimisvõimalusi: silmast silma kohtumised, aruteluringid muude suuremate kohalike ürituste raames, kohalik trükimeedia, kohaliku kogukonna sotsiaalmeediakanalid.</p>	Kõrge

Soovituse rakendamise juhised

1. Oluline eeldus: luua KOVi tasandil lõimingukoordinaatori roll (vt ka soovitus 8).
2. Korraldada regulaarseid kohtumisi FÕ ja MFÕ osapoolte vahel, panustades osapoolte vahelise koostöö arendamisse.

²⁴ Ibid.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<ol style="list-style-type: none"> 3. Selgitada välja piirkonna MFÕ võimalused. 4. Analüüsida KOVi piirkonna noorte huviseid ja rahulolu seoses MFÕga. 5. Luua ülevaade KOVi ressursidest, mis võimaldavad FÕ ja MFÕ vahel ristkasutust (ruumid, tehnika jm vahendid). 6. Teha koostööd kogukonnaga, kaasates FÕ-MFÕ lõimingu aruteludesse ka lapsevanemaid ja õpilasi (vt ka soovitus 7). 			

10. Analüüsida ning soodustada noorte MFÕs osalemist, muu hulgas pöörates tähelepanu vähemate võimalustega noorte MFÕs osalemise võimalustele.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Mitmekesistada MFÕ võimalusi KOVides ning tagada toetusmeetmed (nt osalustasu katmine, sobiv transpordikorraldus), mis parandaksid eri piirkondadest ja erineva sotsiaal-majandusliku taustaga õpilaste ligipääsu MFÕ-le.	Nii kohustusliku kui ka valik- või vabaainena MFÕ arvestamise eeldus on õpilaste osalus MFÕs, mida mõjutavad nende teadlikkus, motivatsioon ja võimalused ning toetavad mitmekülgne ja kvaliteetne valik õpilastele kättesaadavaid ja ligipääsetavaid MFÕ võimalusi. Praegu ei ole ligipääs MFÕ mitmekesistele tegevustele kõigis Eesti piirkondades ühtlane. ²⁵ Soovituse rakendamise oodatava mõjuna realiseerub MFÕ-FÕ süsteemse lõimimise kasu võrdsemalt kõigi õpilaste jaoks.	Väiksematel KOVidel on keerulisem pakkuda mitmekesiseid ja ligipääsetavaid MFÕ võimalusi kõikidele õpilastele. Samuti võib piirkonnas puududa noorte huve või näiteks erivajadusi arvestav huvitegevus. Lahendus: kui KOVil endal ei ole võimalik teatud teenuseid oma noortele pakkuda, saab teha koostööd naabervaldade või -linnadega, toetades noori vajaduse korral transpordi korraldamisega.	Keskmine

Soovituse rakendamise juhised

1. Analüüsida osalust KOVi MFÕs, et saada ülevaade KOVis MFÕst kõrvalejäänud noortest ja MFÕs osalemise takistustest.
2. Lahendada transpordiga seotud probleemid MFÕ teenuste kasutamisel (transporditoetused, sõidugraafikute muudatused).
3. Tagada KOVi rahastus huvihariduse ja -tegevuse osalustasude (osaliseks) katmiseks.

²⁵ Ibid.

2.3 Soovitused mitteformaalõppe pakkujatele²⁶

11. Osaleda MFÕ õpiväljundite kirjeldamises ning FÕ ja MFÕ õppekavade võrdlemise juhiste väljatöötamises.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Sõnastada selgelt MFÕ tegevuste õpiväljundid, pöörates erilist tähelepanu üldpädevuste arengule (nt huvihariduses, õppekavades).	<p>Haridussüsteemi osapooled tajuvad huvihariduse olulist rolli üldpädevuste arendamisel, kuid toimivaks lõiminguks on vaja parandada selgust MFÕ sisu ja õpiväljundite suhtes, et neid oleks võimalik võrrelda FÕ õpiväljunditega.²⁷</p> <p>Kui MFÕ õpiväljundid on sõnastatud selgemalt, on neid kergem võrrelda FÕ õpiväljunditega ja selle tulemusel lihtsustub MFÕ arvestamise protsess koolides. Seepärast on MFÕ pakkujatel vaja osaleda FÕ ja MFÕ õppekavade võrdlemise juhiste väljatöötamises (eest veab riik, vt soovitus 1, juhis 3).</p>	<p>Praeguses õigusruumis ja süsteemis on võimalik ilma suuri õiguslikke või tehnilisi muudatusi tegemata võrrelda ja lõimida FÕ ja MFÕ õppekavade sisu ning õpiväljundeid.²⁸</p> <p>Samas esineb rida praktilisi takistusi, mis teevad selle osapoolte jaoks keeruliseks ja aeganõudvaks: FÕ ja MFÕ õppekavade erinev ülesehitus, MFÕ õpiväljundid jaotuvad FÕ erinevate ainekavade vahel ja/või katab MFÕ mitme kooliastme FÕ õpiväljundeid. Lisaks kasutatakse FÕ ja MFÕ õppekavades mõisteid ja sõnastusi erinevalt.²⁹</p> <p>Lahendus: paljud KOVid on oma piirkonna üldhariduskoolide ja MFÕ pakkujatega juba teinud läbi õppekavade võrdlemise protsessi ning nende kogemustest on teistel võimalik MFÕ õpiväljundite kirjeldamise ning FÕ-MFÕ õppekavade võrdlemise puhul õppida. Samuti võib protsessi</p>	Kõrge

²⁶ Nagu muude osapoolte (riik, KOV, FÕ) puhul nii on soovitused ka siin suunatud organisatsiooni tasandile (huvikoolid, huvitegevuse ja noorsootööga tegelevad asutused ja organisatsioonid).

²⁷ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

²⁸ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

²⁹ *Ibid.*

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
		lihtsustada õppekava infoveebi ³⁰ kasutamise.	

Soovituse rakendamise juhised

1. Uuendada ning luua selged ja ühtsest süsteemist lähtuvad MFÕ õppekavad, milles on arusaadavalt sõnastatud tegevuste õpiväljundid ja pööratud tähelepanu üldpädevuste arengule.
2. Panustada riiklike MFÕ kvaliteedinõuete loomisesse (vt ka soovitus 3).
3. Osaleda FÕ-MFÕ kohaliku tasandi lõimimise võrgustikukohtumistel, kus on võimalik koos FÕ esindajatega üksteise tegevustega paremini tutvuda, tuvastada võimalikke uusi MFÕ-FÕ õpiväljundite kattuvusi ja tegevuste eesmärke ning võrrelda väljundeid.

12. Arendada noortevaldkonna tegevuste (noorsootöö, huviharidus, huvitegevus) kvaliteeti, muu hulgas toetades noortevaldkonna töötajaid noorsootöötaja ja huvihariduse kutsete omandamisel.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Toetada töötajaid noorsootöötaja kutse omandamisel (teave, koolitustel osalemise võimaldamine, palgasüsteemi sidumine kutsega).	<p>Usaldus MFÕ kvaliteedi vastu on MFÕ-FÕ lõimingu kõige tähtsam. MFÕ kvaliteedi arendamisega tuleb tegeleda eri tasanditel (vt ka soovitused 6 ja 7), kuid MFÕd pakkuvatel asutustel ja organisatsioonidel on selles samuti oluline roll.</p> <p>Praegu puudub MFÕ kvaliteedinõuetest ühtne arusaam: paljud KOVid küll kasutavad noorsootöö kvaliteedi ühtset hindamismudelit,³¹ kuid huvihariduse kvaliteedinõuetes pole kokku lepitud. MFÕ kvaliteeti tajutakse ebahütlasena, mis mõjutab valdkonna</p>	<p>Noortevaldkonna töötajate teadlikku ja süsteemset enesetäiendamist takistavad nii vähene teadlikkus karjäärivõimalustest valdkonnas, madal palk sõltumata kvalifikatsioonist (sagedased töövahetuskavatsused, keerulisem töökorraldus mitmel töökohal töötamise tõttu) ning huvihariduse õpetajatel ka paiknemine kahe valdkonna (noorsootöö ja haridus) vahel.³³</p> <p>Lahendus: probleeme leevendaks (riigi eestvedamisel loodud, vt soovi-</p>	Keskmine

³⁰ <https://oppekava.ee/>.

³¹ Vt <https://harno.ee/noorsootoo-kvaliteedi-hindamismudel>.

³³ Kivistik, K., Käger, M., Pesti, M., Juuse, L., Toomik, K. & Aavik, A.-L. (2023). Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötingimused. Balti Uuringute Instituut. DOI:10.23657/wta2-4a85.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>väärtustamist ühiskonnas üldiselt ning raskendab FÕ ja MFÕ osapoolte sujuvat usalduslikku koostööd, ent see on vajalik MFÕ-FÕ süsteemseks lõiminguks.³²</p> <p>Kui MFÕd pakkuvad organisatsioonid väärtustavad oma töötajate erialast kvalifikatsiooni ning toetavad nende enesetäiendamist (nt tööajast koolitustel osalemise võimaldamine), püsivad töötajate kompetentsid ajakohased ja ühtlustub MFÕ kvaliteet.</p>	<p>tus 6) selguse loomine noortevaldkonna mõistetes ja huvihariduse õpetajate kutsesüsteemi rajamine (vt soovitus 6). Lisaks laiendaks huvihariduse õpetajate professionaalse arengu võimalusi FÕ õpetajate täiend- ja ümberõppele ligipääsu võimaldamine huvihariduse õpetajatele.³⁴ Seega ei sõltu noortevaldkonna töötajate professionaalne areng ja üldine MFÕ kvaliteediarendus ainult MFÕd pakkuvatest organisatsioonidest ja asutustest. Koostööd olemasolevate kutsesüsteemide populariseerimiseks ja kvalifikatsiooni omandamise toetamiseks peaksid tegema nii riik, KOVid, muud noortevaldkonna organisatsioonid ja tööandjad, kutse andjad ja valdkonna katusorganisatsioonid.³⁵</p>	

Soovituse rakendamise juhised

1. **Osaleda huvihariduse õpetaja kutsestandardi väljatöötamises.**
2. **Tagada noorsootöötajatele ning huvihariduse ja huvitegevuse läbiviijatele tööajast koolitustel osalemise võimalused (asendustöötajate leidmine, kulude katmine, professionaalset arengut väärtustava kultuuri loomine organisatsioonis).**
3. **Osaleda aktiivselt MFÕ ja FÕ esindajatele loodud õpi- ja suhtlusruumides.**
4. **Osaleda noorsootöö ja huvihariduse mõistete ning nende piiridega seotud probleemide aruteludes (meediasuhtlus, osalusprotsessid poliitikakujundamises), samuti toetada töötajate aktiivset osalemist selles protsessis.**

³² ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

³⁴ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

³⁵ *Ibid.*

2.4 Soovitused formaalõppe pakkujatele

13. Sätestada üldhariduskooli õppekavas õppeainete MFÕs läbimise ja arvestamise põhimõtted ning korraldus.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
<p>1. Sätestada üldhariduskoolide õppekavas kohustuslike, valik- ja vabaainete MFÕs läbimise ja arvestamise põhimõtted ning korraldus.</p> <p>2. Kirjeldada kooli õppekavas õpiväljundid avaramalt ja valdkonnapõhiselt.</p>	<p>Praegune MFÕ arvestamise praktika on koolisiselt eri õpilaste jaoks sageli erinev, mistõttu pole lõiming neile samadel tingimustel kättesaadav. MFÕ on märkamata ja tunnustamata, mis vähendab õpilaste motivatsiooni selles osaleda.³⁶ Lisaks näitavad teiste riikide kogemused FÕ ja MFÕ lõimimisel, et liiga kitsalt või detailselt kirjeldatud õpiväljundid ning jäik õppekava on lõimimise suur takistus.³⁷ Kooli õppekava õpiväljundite avaram käsitlemine ning võimalus aine-, valdkonna- ja/või väljundipõhiseks arvestamiseks leevendab erinevate huvidega õpilaste MFÕs läbitu FÕs arvestamise probleemi.</p> <p>Kui MFÕs omandatud tunnustatakse ja arvestatakse süsteemselt ning see on õpetajatele, õpilastele ja MFÕ pakkujatele senisest paremini arusaadav, siis eelduslikult hoogustub</p>	<p>Kuigi FÕ ja MFÕ pakkujatel võivad olla samad eesmärgid ning isegi samad meetodid, võivad FÕ osapoolte napp teadlikkus MFÕ valdkonnas toimuvast, MFÕ ebaühtlane kvaliteet ja sellega seotud usaldamatus pärssida sujuvat koostööd ning koolitöötajate motivatsiooni lõimimisega tegeleda.⁴⁰</p> <p>Lahendus: KOVi ja/või kooli tasandil lõimingu koordinaatori määramine toetab osapoolte koostööd ning kõigi osapoolte teavitamist lõimingu korraldusest (vt lähemalt soovitus 14).</p> <p>Kui MFÕs omandatud õpiväljundeid hinnatakse FÕs arvestamisel kooli (numbrilise) hindamiskorralduse järgi, tekiks risk kaotada MFÕ-le eriomane laad (vabatahtlikkus, osalejate sisemine motivatsioon, spontaansus ja määramatus).^{41, 42}</p>	Kõrge

³⁶ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

³⁷ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

⁴⁰ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögruppis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

⁴¹ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Analytical report on relevant examples of policy and practice from other countries. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

⁴² Põlda, H., Reinsalu, R. & Karu, K. (2021). Mitteformaalõppe praktikute keelekasutuses. Emakeele Seltsi aastaraamat. DOI: 10.3176/esa66.10.

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>MFÕ arvestamise taotlemine ning tänu sellele leeveneb õpilaste üldine nädalakoormus. MFÕ väärtustamine suurendab ka õpilaste motivatsiooni osaleda MFÕs.³⁸ Läbimõeldud ning hariduspsühholoogilistest teadmistest lähtuv enesehindamissüsteem toetab õpilaste üldpädevuste arengut, säilitades samal ajal MFÕ, eriti noorsootöö ja huvihariduse kui õpikeskkonna paindlikkuse.</p> <p>Süsteemne lähenemine põhimõtetele ja korraldusele loob olukorra, kus üldhariduskooli tasandil saab juhendada lõimimise riiklikust raamistikust, kuid koolide endi ülesandeks jääb kokku leppida täpsed reeglid ja tegutsemisloogika selle kohta, kuidas arvestatakse kindla kooli kontekstis ja kogukonda silmas pidades õpilase MFÕs läbitut.³⁹</p> <p>Kuivõrd MFÕ ja FÕ süsteemne lõiming on võrdlemisi uus protsess kõikide osapoolte jaoks, siis vajab see teadlikku protsessijuhtimist, olukorra tuvastamist, seiret ja hindamist nii kooli, KOVi kui ka riigi tasandil, et</p>	<p>Lahendus: MFÕ arvestamisel enesehindamise kasutamine aitab kaasa MFÕ eriomasuse säilitamisele ja arendab õpilaste üldpädevusi, kuid kõik enesehindamise korraldused pole õpilastele samaväärselt soodsa mõjuga.⁴³ Seepärast tuleks kooli õppekorralduses lähtuda õpilaste enesehindamissüsteemi loomisest riiklikest juhistest (vt soovitus 4).</p> <p>Õpilaste erinevate huvialade ja MFÕ eri vormide (nt rahvusvahelised noorteprojektid, laagrid, projektipõhine huvitegevus) arvestamine MFÕ-FÕ lõimimise korralduse täpsustamisel koolis võib osutuda keeruliseks, võrreldes näiteks huvihariduse arvestamise korraldusega.</p> <p>Lahendus: avaramalt, mitte liiga detailselt või üksnes ainepõhiselt kirjeldatud õpiväljundid annavad suurema vabaduse arvestada MFÕs omandatud. Nii paranevad õpilaste võimalused, et MFÕs omandatud arvestatakse. MFÕ arvestamine võib olla aine-, valdkonna- ja/või väljundipõhine.⁴⁴</p>	

³⁸ *Ibid.*

³⁹ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

⁴³ Andrade, H. L. (2019). A Critical Review of Research on Student Self-Assessment. *Frontiers in Education*, 4, 87. <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00087>.

⁴⁴ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	lõimingu korraldust eri tasanditel vajaduse korral kohandada (vt ka soovitusid 5 ja 7).		
Soovituse rakendamise juhised			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Juhinduda MFÕs õpitu arvestamisel riigi väljatöötatud lõimingu põhimõtetest ja juhistest. 2. Kujundada MFÕ arvestamiseks FÕs enesehindamise korraldus ja tööriistad, mis lähtuvad nii lõimingu üldpõhimõtetest kui ka kooli ja/või piirkonna eripärast. 3. Käsitleda kooli õppekavades õpiväljundeid avaramalt ja valdkonnapõhiselt. 4. Kasutada MFÕ arvestamisel mitteeristavat hindamist. 5. Pöörata tähelepanu õpilaste ja lapsevanemate teavitamisele MFÕ-FÕ lõimimise võimalustest ning sellest, kuidas lapsevanem saab oma last toetada lõiminguprotsessis, sh omandatu enesehindamisel ja arvestamisel. 6. Õpilastele tuleb jätta võimalus MFÕs omandatud mitte arvestada ka FÕ õppekava osana ning FÕ õppekava õpiväljundite MFÕs omandamise korral osaleda siiski ka üldhariduskooli või kutseõppeasutuse vastavas ainetunnis või vastaval ainekursusel. 			

14. Tõhustada lõimingu koolisest koordineerimist, määrates koolis lõimingukoordinaatori või tehes koostööd KOVi lõimingukoordinaatoriga.

Esiagne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
Tõhustada lõimingu koolisest koordineerimist: määrata lõimingukoordinaator.	<p>Selge rollijaotus koolis ja vastava ettevalmistuse (nt koolituse) saanud koolitöötaja määramine kooli lõimingukoordinaatoriks väldib aineõpetajate (kellest suurt osa puudutab samuti MFÕ tulemuste arvestamine) ülekoormamist ning õpetajate lõimimisega seotud erinevatest hoiakutest ja teadmistest tulenevat ebavõrdsust õpilaste vahel. Just see iseloomustab praegust olukorda, kus kooliti ja ka koolisiseselt pole lõimimine süsteemne.</p> <p>Lisaks toetab süsteemset lõimingut lapsevanemate teavitamine lõimimise</p>	Lõimingukoordinaatori rolli loomiseks ja täitmiseks kulub (eelkõige protsessi juurutamisel) hulk tööaega ning suuremate koolide puhul tekib oht, et õpilaskeskselt lõimingule lähenemise korral kasvab töökoormus ühe ametikoha jaoks liiga suureks. Ka vastupidine olukord on võimalik: väikses koolis ei pruugi uue ametikoha loomiseks olla lõimingukoordinaatorile	Kõrge

Esialgne poliitikasoovitus	Põhjendus ja oodatav mõju	Võimalikud takistused ja lahendused	Prioriteetsus
	<p>põhimõtetest ⁴⁵ ja nende kaasamine protsessi.</p> <p>Lõimingu koordineerimise ülesannete ja rollijaotuse kindlas määramisega – kas lõimingukoordinaatori ametikoht on KOVis mitmele koolile ühine või ühes koolis eraldi ametikohana – tekib olukord, kus koolisiselt on eri osapooltel lõimingust selge arusaam. Nii mõistetakse, milliste põhimõtete alusel arvestatakse MFÕs omandatud koolis ja missugused sammud tuleb osapooltel selleks ette võtta ning kuidas on MFÕ ja FÕ lõimingu õpilaskeskse lähenemises oluline.</p>	<p>piisavat koormust või uue töötaja palkamiseks üldse raha.⁴⁶</p> <p>Lahendus: kooli lõimingukoordinaatori ülesannete ja töömahu arvestamisel (lähtudes riigi välja töötatud lõimingu põhimõtetest, vt soovitus 1 ja 2) tuleb silmas pidada kooli ja kogukonna vajadusi, õpilaste arvu ning seda, kas see roll eeldab täiskoormust või on võimalik jaotada tööülesanded olemasoleva personali vahel ümber. Koordinaatori töömahu mõistlikuna hoidmist toetavad ka lõimimisega seotud standardiseeritud tegevused nii riigi, KOVi kui ka kooli tasandil, sh täiendatud funktsioonid digiregistris (vt soovitus 2).⁴⁷</p>	

Soovituse rakendamise juhised

1. **Sõltumata sellest, kas koolis töötab koolisisene lõimingukoordinaator või on KOVis mitme kooli jaoks ühine lõimingukoordinaator, tuleb kokku leppida lõimingukoordinaatori rollis, ülesannetes ja vastutuses, lähtudes riigi välja töötatud lõimingu põhimõtetest ja juhistest (vt soovitus 1 ja 8).**
2. **Võtta aktiivselt osa riigi juhitud lõimingu põhimõtete ja juhiste loomise protsessist.**
3. Kasutada lõimingukoordinaatori eestvedamisel koolis juba olevaid tööriistu ja protsesse (nt arenguevestlus) õpilaste huvide ja MFÕs osaluse analüüsimiseks ning lapsevanemate ja õpilaste teavitamiseks FÕ-MFÕ lõimingu võimalustest.

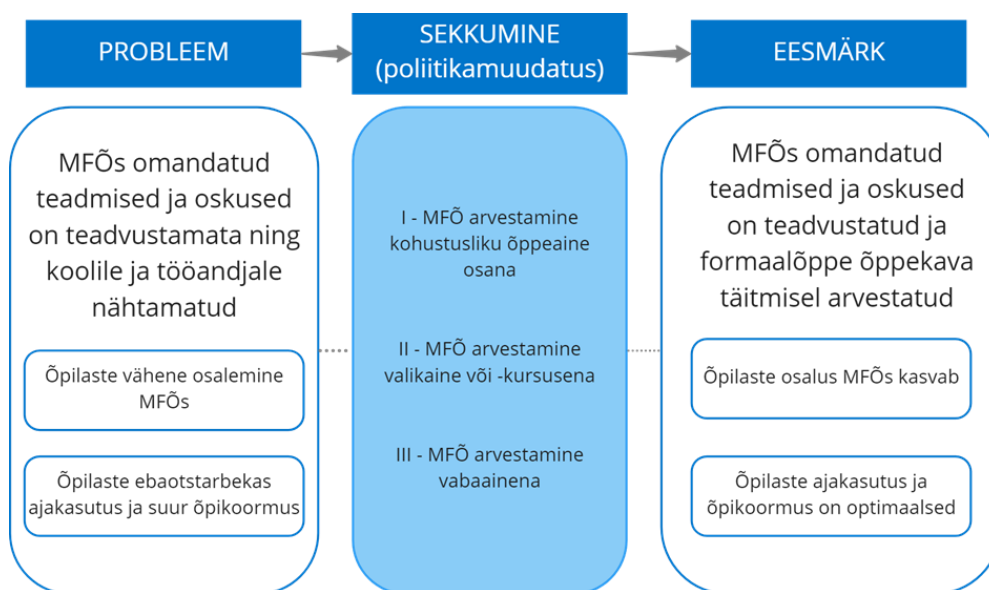
⁴⁵ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>.

⁴⁶ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

⁴⁷ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2023). Lõimimise piloteerimise tulemused ja koosloome töögrupis koostatud juhised lõimiseks vajalike poliitikasoovituste elluviimiseks. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.

3 Poliitikamuudatuse rakendamiseks vajalikud ressursid

Poliitikamuudatuse eelhindamises⁴⁸ ning MFÕ ja FÕ lõimimise erinevate lahenduste rakendamiseks vajalike ressurside analüüsis⁴⁹ käsitleti esialgu kolme MFÕ ja FÕ lõimimise viisi (joonis 1) eraldi lahendustena ning võrreldi nende rakendamiseks vajalikke ressursse. Eelhindamise tulemusena aga selgus, et tähtis on võimaldada õpilastel saada MFÕs omandatu arvestatud koolis nii vaba- või valikainena või vabakursusena kui ka kohustusliku õppeaine või ainekursuse või selle osana ning toetada vastavate süsteemide rakendumist eri tasanditel.

Joonis 1. Mitteformaalõppe ja formaalõppe lõimimise poliitikamuudatuse lihtsustatud sekkumisloogika

Seepärast käsitleme kolme eri lahenduse rakendamise süsteemset toetamist ühise poliitikamuudatusena. Allolevates tabelites 1 ja 2 on esitatud näidis MFÕ ja FÕ süsteemse lõimimise poliitikamuudatuse rakendamiseks vajalikest ressursidest, keskendudes eelkõige tõenäolistele kululiikidele riigi tasandil. Lisatud on ka teiste osapoolte, st koolide, KOVide ja MFÕ pakkujate eeldatavad kulud.

⁴⁸ ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022). Poliitikavalikute mõju eelhindamine. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/REFORMSC2021066%20-%20D4%20Report_finalEE.pdf.

⁴⁹ Souto-Otero, M. (2022). Thematic input paper: Piloting and resources. Supporting young people to succeed – building capacities to better integrate non-formal and formal learning (REFORM/SC2021/066) [avaldamata töödokument].

Tabel 1. MFÕ ja FÕ lõimimise poliitikamuudatuse rakendamise kulud. Allikas: Souto-Otero, M. (2022) ja ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022) põhjal.

Kulutüüp	Kulu riigile
Personalikulud	Riiklik poliitikamuutuse koordineerimine: 1,0 koormusega töötaja (tõenäoliselt Haridus- ja Teadusministeeriumis) poliitikamuudatuse rakendamisega seotud tegevuste koordineerimiseks ning koolide, MFÕ pakkujate ja KOVide toetamiseks lõimimisel
Koolitus- ja juhendmaterjalide loomisega seotud kulud	Üleriigilised koolitused koolide ja KOVide lõimingukoordinaatoritele. Juhendite koostamine ja heade praktikate koondamise jätkamine koostöös MFÕ pakkujate ja koolidega, nende levitamine koolides ja MFÕ pakkujate seas
Halduskulud	FÕ ja MFÕ tegevustega seotud halduskulud katavad nende läbiviijad (FÕ ja MFÕ)
Digiregistriga seotud halduskulud	Pidev halduskulu tekib ka MFÕ ja FÕ digiregistri käigushoidmisest. Kulu suurus sõltub lõimituse võimalustest olemasolevate (EHISe) arendustega
Tasustamata töö	Kõigi osapoolte kohanemine poliitikamuudatusega
Teadlikkuse suurendamine, infopäevad	Kulud MFÕ pakkujatele ja koolitöötajatele veebiseminaride, infomaterjalide ja infopäevade kujundamiseks, levitamiseks ja elluviimiseks
Seire ja hindamine	Kogu poliitikamuudatuse eelarvest umbes 5%

Tabel 2. MFÕ ja FÕ lõimimise poliitikamuudatuse rakendamise kulud – muud osapooled. Allikas: Souto-Otero, M. (2022) ja ICF, Praxis, Tallinn University & Civitta Estonia. (2022) põhjal.

Muude osapoolte kulud

KOV

- **Mitme kooli ühine lõimingukoordinaator koormusega 0,75–1,0.**
- **MFÕ osalustasude toetamise meetmed.**
- KOVi alal transpordisüsteemi ülevaatamine ja korraldamine selliselt, et võimaldada õpilastel osaleda MFÕs ka koolipäeva ajal.

Üldhariduskoolid ja kutseõppeasutused

- **Lõimingukoordinaator koolis eeldatavasti 0,2–1,0 koormusega.**
- MFÕs omandatu arvestamise põhimõtete ja protseduuri väljatöötamine ning kooli õppekavasse lisamine; vajaduse korral valikõppeainete või -kursuste mahu suurendamine kooli õppekavas. Kulu on ühekordne, kuid arvestama peab sellega, et uute süsteemide juurutamine, katsetamine ja vajaduse korral täiustamine võib võtta aega.
- **Koolipäeva korraldamine õppuritele, kes ei osale ainetunnis (nt lõõgastumiseks või iseseisvaks tööks sobivate ruumide eraldamine ja sisustamine juhul, kui need puuduvad).**
- Õpetajate lisakoormus: MFÕ ainekavale vastavuse hindamine (sh millise osa ainekava läbimisest katab MFÕ) ja vajaduse korral õpilase enesehindamise arvestamine koostöös lõimingukoordinaatoriga. Lisakoormus pigem väheneb, sest õpilaste MFÕs osalus ei kasva üleöö, kõik õpilased ei pruugi olla MFÕ arvestamisest esialgu huvitatud ja ajapikku hakkab tööle MFÕ-FÕ ühine digiregister, mis lihtsustab arvestamist tunduvalt.

MFÕ pakkujad

- **MFÕ õpiväljundite kirjeldamine (ühekordne kulu). Poliitikavalikute rakendamine võib motiveerida ka uute õppekavade loomist ja õppekavade suuremat koordineerimist FÕ pakkujatega, et**

Muude osapoolte kulud

pakkuda koolidele sobivaid valikõppeaineid või -kursusi (ühekordne kulu). Pikas plaanis toob see MFÕ pakkujatele lisatulu ja võimaldab suurendada töötajate koormust.

- Poliitikavalikute edukaks rakendamiseks on vaja, et MFÕ pakkujad avaldaksid MFÕ õppeained ja kursused selleks loodud üleriigilises digiregistris. Seotud tööjõukulud on madalad ja ei pruugi kehtida kõigi MFÕ pakkujate puhul.
- Enesehindamise laialdasemaks rakendamiseks võib olla vaja, et MFÕ pakkujad toetavad õpilasi enesehindamisel.
- MFÕ ja FÕ lõiminguga seoses tuleb võimaldada huvihariduse õpetajatel ja noorsootöötajatel osaleda koolitustel ning see võib tekitada lisakulusid (asendustöötajad).